

Управління освіти

Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації

Школа І-ІІІ ступенів № 58 Шевченківського району м. Києва

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА УРОКУ

***«Ознайомлення з новим матеріалом з
використанням інтерактивних форм та методів
навчання.***

Займенник як частина мови»

Виконала: вчитель початкових
класів

вищої кваліфікаційної категорії,
старший вчитель

Демчук Алла Миколаївна

Київ – 2021

УРОК ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НОВИМ МАТЕРІАЛОМ З ВИКОРИСТАННЯМ ІМН

4 клас

Тема. Займенник як частина мови

Мета: Формування предметних компетентностей:

- ✓ ознайомити учнів з новою частиною мови – займенником;
- ✓ навчати впізнавати серед слів займенники, ставити до них питання, розвивати усне мовлення;
- ✓ виховувати любов до рідної мови.

Формування ключових компетентностей:

- ✓ уміння вчитися: учити школярів організовувати свою навчальну діяльність, дотримуватися єдиних вимог щодо оформлення письмових робіт;
- ✓ комунікативної: розширювати словниковий запас, розвивати вміння осмислювати, опрацьовувати інформацію;
- ✓ інформаційної: формувати вміння самостійно шукати, аналізувати, відбирати необхідну інформацію;
- ✓ соціальної: розвивати навички зіставлення аналізу, відстоювання своєї думки.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку

1. Емоційне налаштування учнів

Закінчилася перерва,

Пролунав дзвінок.

А тепер усі будь-ласка

Налаштуйтеся на урок.

—Який у нас урок? (Урок української мови).

2. Гра «Розсіпанка»

— Сьогоднішній урок я хочу розпочати чудовими словами. Але, для цього вам треба скласти речення з розсіпаних слів і прочитати девіз сьогоднішнього уроку.

Рідну	я	берегтиму	й
вивчатиму,	мову	шануватиму!	

(Рідну мову я вивчатиму, берегтиму й шануватиму)

3. Інтерактивна технологія «Очікування»

- Я очікую від уроку ...
- Я прагну ...
- Я намагатимусь ...
- Я хочу ...
- А як потрібно працювати, щоб очікування виправдалися?

4. Мої очікування:

- Ви будете активно працювати.
- Доведете, що чимало вивчили по темі.
- Будете гарно висловлювати свої думки.
- Злагоджено працюватимете.
- Зумієте переконати, що знаєте і любите рідну мову.

II. Повторення вивченого матеріалу

1. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- Які частини мови ви знаєте?
- Що називається іменником?
- Що називається прикметником?
- Що називається числівником?
- Наведіть приклади вивчених частин мови.

2. Стратегія «Кубування»

На урок сьогодні в клас
Завітав знову до нас
Кубик, діти, не простий,
Кубик - рубик чарівний.
Він доріжку прокладає,
Знання ваші перевіряє.

— Увага! Аналізуємо завдання «Чарівного кубика». Він нам допоможе запам'ятати схему розбору іменника як частини мови. Куб має 6 граней. Прочитайте речення, знайдіть іменники та спробуйте проаналізувати їх.

Мова – безцінний скарб **народу**.

1. Яка частина мови?
2. Що означає?
3. На яке питання відповідає?
4. Яке число?
5. Який рід?
6. Яким є членом речення?

3. Вправа «Так» -- «Ні»

— А тепер я пропоную пограти у гру «Так» - «Ні» і пригадати вивчений матеріал з теми «Числівник».

- Числівник вказує на предмет. (ні)
- Числівники відповідають на питання: Який? Яка? Яке? Які? (ні)
- Числівники бувають власні і загальні (ні)
- Числівники пов'язані з іменником (так)
- Кількісні числівники відповідають на питання: Який? Котрий? (ні)
- Порядкові числівники відповідають на питання: Скільки? (ні)
- За складом числівники бувають прості, складні і складені (так)
- 1, 5, 9 – прості числівники (так)
- 13, 19, 20 – складні числівники (так)

➤ 365, 25 – складений числівник (*так*)

III. Мотивація навчальної діяльності

1. Каліграфічна хвилинка

— Урок продовжимо без зупинки з каліграфічної хвилинки. Запишіть в рядочок через кому словничкові слова, пригадайте орфограми, та згадайте до яких частин мови ці слова відносяться.

Ззаду, асфальт, Йосип, мільйон, елеватор, нігті, грибник.

— З перших букв кожного слова і суфікса останнього утворіть нове слово. Пропишіть цілий рядочок утвореного слова.

Займенник

Є добрий друг в іменника,

Числівника й прикметника.

Як звать його – займенником!

Як втомляться іменники

У реченнях стояти,

До себе звать займенників

Від втоми рятувати.

IV. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці ми познайомимось з дуже цікавою частиною мови – займенником, навчимося розпізнавати його у реченні, ставити питання, удосконалювати текст і правильно вживати у мовленні, але спочатку послухайте казку про нього.

Казка про займенник

У давні часи, в одному царстві жили собі добрі та веселі люди. Вони працювали не покладаючи рук і тому їхня держава славилась багатством та достатком. А недалеко, серед темних скель, у Чорній печері жила зла чаклунка. Вона давно розмірковувала над тим, як завдати шкоди людям. Чаклунка взяла свою чарівну палицю, ударила тричі об землю і промовила:

«Хай ці щасливчики забудуть свої імена, хай діти забудуть імена батьків, а батьки — імена дітей. Тоді вони обов'язково посваряться». І враз, люди стали злі, роздратовані, сумні. Так тривало доти, доки мешканці царства не зрозуміли, що вони забули свої імена, імена знайомих, назви всього, що їх оточувало. А як повернути імена, як дізнатися про назви предметів вони не знали.

Якось до їхнього царства потрапив добрий мудрець, люди розповіли йому про своє горе і попросили про допомогу.

— Добре, я допоможу вам повернути свої імена, але це буде не відразу,— пообіцяв мудрець.

— А поки що я дам вам слова замість імен і назв, які забрала зла чаклунка. Запам'ятайте, ці слова будуть тільки вказувати на особу чи предмет. Ви зможете говорити між собою, не називаючи імен та предметів. Наприклад: кожен з вас про себе говоритиме «Я», а якщо вас буде багато — «Ви». Розповідаючи про когось або про щось, кажіть «Він», «Вона», «Воно», а якщо їх багато — «Вони». А поки прощайте, я йду до злої чаклунки. Чаклунка погодилася віддати людям їхні імена за умови, що мудрець відгадає її загадки.

- По білому полю чорним маком сіяно.

- Не думає, не гадає, а інших навчає.

- На базарі не знайти, на вагах не зважити.

Мудрець відгадав загадки, і чаклунці довелося віддати людям імена. Але мешканцям веселого царства дуже сподобалися слова, які їм подарував мудрець, і вони залишили їх собі, щоб уживати у мовленні замість імен.

— Як же назвемо нову частину мови?

— Чому її так назвали?

— Давайте відгадаємо загадки, які зла чаклунка загадала мудрецю, а потім спробуємо замінити слова-відгадки займенниками.

Сторінка — вона, книга — вона, букви — вони, підручник — він, розум — він.

— Які займенники ви запам'ятали з казки? (*Запис займенників на дошці і в зошитах.*)

V. Опрацювання нового матеріалу

1. Інформаційне повідомлення

Наша мова була б нудна, довга, якби не було займенників, адже вони з успіхом замінюють іменники, прикметники, числівники. Це видно із їхньої назви – замість імені, тобто – іменних частин мови, іноді й цілі частини речень чи довгі найменування.

За частотою вживання займенник посідає третє місце після іменника, дієслова. Їх не так і багато, та найчастіше використовуються у повсякденному мовленні: я, ти, ми, ви, він, вона, вони, що, це, цей, весь, все, свій, який.

Цікаво знати, що граматисти називали цю частину мови Містоймення. У 1865 році Г. Шашкевич відстояв назву займенник, яка згодом і закріпилася в українському мовознавстві.

Висновок. Займенник — це частина мови, яка вказує на предмети, їх ознаки, кількість, але не називає їх.

1. Первинне закріплення

1. Робота над загадкою

— Відгадайте загадку. Поміркуйте, які слова замінили відгадку? Назвіть займенники.

*Із нею – в космос й до глибин,
хто з нею – в гурті, не один.
Вона – у росах, в пелюстах,
словах, віршованих рядках,
в барвистій вишивці моїй,
в мені, у тобі та у ній.
Із нею ми – одна сім'я,*

*Несемо гордо власне «я».
Води не наберемо в рот,
ми з нею – нація, народ!
(Мова)*

2. Дидактична гра «Спіймай займенник»

— Уважно послухайте віршик і почувши займенник, плескайте в долоні.

*Я до тебе усміхнусь
І з тобою подружусь.
Посміхнися ти в отвіт,
Ми з тобою – цілий світ.
Всі сміються навкруги –
Він, вона, воно, вони.
Бо усмішка всіх єднає,
Жити в дружбі помагає.*

3. Вибірково-слуховий диктант

— Послухайте вірш і запишіть в рядочок через кому лише займенники.

*Хороші друзі в мене є,
І ми – одна сім'я.
Ми завжди думаєм одне –
І ти, і він, і я.
Нам любе сонце й тихий гай,
Долини і поля.
Ми дуже любим рідний край –
І ти, і він, і я!*

4. Робота в парах

Прочитати прислів'я, визначити та підкреслити в них займенники.
(Один учень читає, а інший – називає займенники).

- *Шануй людей і тебе шануватимуть.*
- *Впік мене тим словом, що не треба й вогню.*
- *Хто мови своєї цурається, хай сам себе стидається.*
- *Кажи йому що хочеш, а він своє робить.*
- *Рідна мова — не полова: її за вітром не розвієш.*
- *Хто не додержує свого слова, той сам себе зневажає.*

5. Інтерактивна технологія «Прес»

Проблемне питання:

— На які питання відповідають займенники?

На дошці на картках записані слова: *Галинка, лісник, сумує, солодкий, одинадцять, солом'яний, стрибає, чотири, він, ми, те, стільки*. Учні повинні розподілити слова у відповідні будиночки за частинами мови.

— Діти, а на які питання відповідають слова: *він (хто?), ми (хто?), те (яке?), стільки (скільки?)*

— То може слова *він, ми* – це іменники, *те* – прикметник, *стільки* – числівник? Ні! Хоч вони і відповідають на питання цих частин, але це інша частина мови – займенник, бо вони не називають предмет, ознаку, кількість, а тільки вказують на них.

Вирішення проблемного питання:

- Займенник замінює іменник і відповідає на питання хто? що?
Мова - _коштовний скарб народу.
Вона - _коштовний скарб народу.
- Займенник замінює прикметник і відповідає на питання який? чий? такий?
Бринить – співає рідна мова.
Бринить – співає наша мова.
- Займенник замінює числівник і відповідає на питання скільки?
«Заповіт» Шевченка перекладено ста сорока сімома _мовами.
«Заповіт» Шевченка перекладено стількома мовами.

Висновок. Отже іменники, прикметники, числівники можна замінити займенниками. Займенники відповідають на ті самі питання, що й частини мови, замість яких вони вживаються.

6. Робота в парах. Тренувальна вправа «Відгадай і доведи»

— Замініть у реченнях виділені слова займенниками.

Оленка вишиває портрет Шевченка.

Дівчинці подобається червоний колір.

Вона використала вісім кольорів.

7. Розповідь про роль займенників у мовленні

—А зараз давайте дізнаємось, яку роль відіграють займенники у нашому мовленні. Послухайте казку.

У казковій Країні Морфології, де живуть частини мови, на Центральній вулиці жили Іменники. Вони вели себе зухвало, зарозуміло, вважали себе королями цієї країни, бо їх було найбільше. А по сусідству, на одній вулиці з ними, жила сім'я скромних Займенників, з якими ми сьогодні познайомилися.

Іменники пишалися тим, що саме вони дають імена – назви всім предметам.

- Ми дуже важливі! – хвалились вони.

А займенники були маленькі і скромні. Коли говорили Іменники, вони мовчали.

Та одного разу сталась пригода. Застудились іменники, у них пропав голос. Що ж робити? Що станеться з Мовою?

У такому випадку на допомогу Іменникам завжди приходять скромні Займенники. Вони хоч і не можуть називати предмети, але вміють вказувати на них, а також замінюють собою повторювані слова та словосполучення, щоб тексти ставали досконалішими.

І сталося диво! Займенники допомогли Іменникам вийти зі скрутного становища. Іменники зізнались, що цю роботу вони ніколи не змогли б так

добре виконати без Займенників. З того часу Іменники дружать із Займенниками, допомагають один одному будувати речення.

— Давайте розглянемо і порівняємо два тексти.

I. Холодно взимку зайчикові. Вибіг зайчик на узлісся. Мороз тріщить. Сів зайчик під кущем, простяг лапки до місяця, просить:

- Місяцю любий, погрій зайчика променями, бо довго ще сонечка чекати.

II. Холодно взимку зайчикові. Вибіг він на узлісся. Мороз тріщить. Сів сіренький під кущем, простяг лапки до місяця, просить:

- Місяцю любий, погрій мене променями, бо довго ще сонечка чекати.

— Отже, займенник вживається в нашому мовленні для того, щоб не було повторів, щоб мовлення було досконалим.

8. Робота в групах. Гра «Я—редактор»

— Наступним вашим завданням буде творча робота, вам потрібно відредагувати текст. Прочитайте текст. Замініть, де потрібно, іменники займенниками, щоб не було повторів.

Давним-давно жила-була Українська Мова. Українська Мова дуже любила співати і танцювати, повчати казками, які були дуже цікавими. Та ось одного разу до королівства прийшла зла чаклунка. Задумала чаклунка загубити Українську Мову. Підійшла чаклунка до Української Мови і попросила розповісти казку. Не відмовила Українська Мова чаклунці - розповіла чаклунці про веселі звуки та веселі нотки.

Додаткове завдання

9. Робота в групах. Вправа «Антивірус»

Прочитайте текст. Вставте потрібні за змістом займенники.

ЧЕРЕЗ ПОТІК

Андрійко швиденько перебіг через потік і став на тому березі. Озирнувся, подивився на Ніну, й соромно _____ стало. Бо _____ у чобітках, а Ніна в черевичках. Як же _____ перебреше?

"Ой, як недобре _____ зробив, — подумав хлопчик. — Чому _____ зразу не побачив, що Ніна — в черевичках?" _____

перебрів назад і каже Ніні:

— Це _____ хотів узнати, чи глибоко. Бо переправлятися будемо разом.

— Як? — здивувалася Ніна. — Адже _____ в черевичках.

— Чіпляйся _____ за шию, — сказав Андрійко. Ніна так і зробила, й хлопчик _____ переніс.

Слова для довідок: її, мені, я, я, він, я, я, вона, вона, йому.

VI. Закріплення і узагальнення вивченого

1. "Заморочки із бочки"

— Діти, ви сьогодні дуже вправно, злагоджено і чудово працювали та показали, що багато чого знаєте, можете, але на завершення нашого уроку у мене ще залишилося одне завдання, яке доведе, що ви дійсно зрозуміли, що таке займенники і можете їх безпомилково відшукати в реченнях.

Ця коробка незвичайна

Зовні вона дуже гарна

У ній є маленькі бочки,

А в тих бочках - заморочки.

Один представник від кожної групи дістає із коробки 2 бочечки із завданнями. Команді потрібно прочитати фразеологізми, пояснити їх значення, підкреслити та назвати займенники. Про готовність відповідати, групи сигналізують картками.

- *З ним каші не зварши* – не домовишся, не дійдеш згоди, взаєморозуміння.
- *Моя хата скраю* – це не моя справа, мене це не стосується.
- *Не своїм голосом кричати* – дуже голосно, надривно кричати.
- *Очам своїм не вірити* – бути вкрай здивованим, побачивши когось або щось.
- *Сунути свого носа* – безцеремонно втручатися, переважно в те, що його (її) не стосується.
- *Набивати собі ціну* – підносити себе в очах інших, перебільшувати свої заслуги.
- *Вашими вустами та мед пити* – було б добре, якби сталося так, як хтось говорить.
- *Мотати собі на вус* – брати до уваги, запам'ятовувати.

Додаткове завдання

2. Мозковий штурм «Загадки - жарти»

— Займенник – це дуже цікава частина мови. Жарти – загадки зможе той розгадати, хто добре розпізнає і знає займенники.

- Які два займенники псують дороги? (*я-ми*)
- Що треба зробити з руками, щоб утворилися три особові займенники? (*ви-ми-ти*)
- У якому слові сім однакових займенників? (*Сім 'я*)
- Яке жіноче ім'я складається з тридцяти займенників? (*Зоя*)

VI. Рефлексія

Інтерактивна вправа "Незакінчене речення"

- ✓ Сьогодні на уроці ми ознайомилися ...
- ✓ Сьогодні на уроці ми навчилися...
- ✓ Сьогодні на уроці ми з'ясували ...
- ✓ Сьогодні на уроці ми запам'ятали ...

VIII. Підсумок уроку

- ✓ З якою частиною мови познайомилися?
- ✓ На які питання відповідає?
- ✓ Що таке займенник?

Заключне слово вчителя:

Отакі вони, займенники. Одна родина, а один на одного не схожі. Мабуть, ближче познайомившись із займенниками, ви тепер безпомилково їх впізнаєте.

Як сонячні зайчики перетворюють краплинки роси на самоцвітах, так займенники допомагають відчутти красу нашої мови, бо зв'язують речення між собою, допомагають уникати повторів слів, замінюючи інші частини мови.

Дякую за співпрацю.

VIII. Домашня робота

Списати і відгадати загадку, підкреслити займенники.

Є у мене вірний друг,

Має він чудовий слух

І говорить голосами

Моїх друзів, тата й мами.

Як же звати мого друга?

Ви подумали – папуга?

Ні, його ім'я Айфон!

Зветься друг цей – ... (Телефон)